

значна частина фахівців 1-3 тижні після початку війни не могли надавати кваліфіковану психологічну допомогу клієнтам через власні переживання та відсутність особистого ресурсу [2].

Окремою проблемою зараз постав етичний бік діяльності психологів при здійсненні публічної та медійної активності щодо висвітлення випадків гендерного (сексуального) насильства під час воєнних дій та психологічного супроводу осіб, які зазнали такого насильства (Заява Національної психологічної асоціації про межі професійної етики та практики психологів, які працюють з чутливими темами сексуальних злочинів російських окупантів в Україні, оприлюднену 15 квітня 2022 року).

ЛІТЕРАТУРА

1. Johnson WB, Grasso I, Maslowski K. Conflicts between ethics and law for military mental health providers. *Mil Med.* 2010 Aug; 175(8):548-53. doi: 10.7205/milmed-d-09-00119. PMID: 20731257.
2. Adetunji Jo. Many Ukrainians face a future of lasting psychological wounds from the Russian invasion URL: <https://theconversation.com/many-ukrainians-face-a-future-of-lasting-psychological-wounds-from-the-russian-invasion-177986>
3. Stoll J, Müller JA, Trachsel M. Ethical Issues in Online Psychotherapy: A Narrative Review. *Front Psychiatry.* 2020 Feb 11;10:993. doi: 10.3389/fpsy.2019.00993. PMID: 32116819; PMCID: PMC7026245.

УДК 159.9+376

Ілляшенко Т.Д.

*кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця,
провідна наукова співробітниця Українського науково-методичного
центру практичної психології і соціальної роботи*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА І ВІТЧИЗНЯНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Впровадження інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в Україні супроводжується значною критикою, пов'язаною, головним чином, з екстраполяцією зарубіжного досвіду, який важко пристосовується до реалій українського суспільства.

У процесі вивчення зарубіжного досвіду інклюзії в освіті, по-перше, звернено увагу на те, що перехід від диференціальної освіти до інклюзії здійснюється у країнах Західної Європи впродовж економічного розквіту, який забезпечив її підтримку не тільки політично, але й фінансово, по-друге, наголошено на тому, що «інклюзивна освіта є частиною освітньої та загальної

соціальної політики будь-якої держави і неминуче відображає її специфіку, внутрішню логіку й напрям розвитку» [4, 189]. У зв'язку з цим висловлюється застереження від «насадження скопійованої моделі в непідготовлені для цього навчальні заклади» [3, 92].

Тимчасом наша практика впровадження інклюзивної освіти дітей з ООП настійно дотримується таки запозичених моделей, посиляючись на ратифікацією у нашій країні ряду міжнародних документів, спрямованих на захист прав дітей з особливими потребами на якісну освіту й інтеграцію у суспільство через інклюзивне навчання.

Поєднання скопійованих методичних засад інклюзивної освіти та вимушене дотримання фінансових обмежень, які яскраво виявились у встановлених рівнях підтримки різних категорій дітей з ООП [2], не може дати позитивних результатів і змушує до пошуку прийняттого вітчизняного шляху без порушень міжнародних угод.

Насамперед, зазначимо, що у документах з означеного питання йдеться про загальні напрямки удосконалення освіти дітей з ООП, які сприяють їхній інтеграції у суспільстві, і разом з тим поважаються традиції та досвід кожної країни [5, п. 14]. Отже, рухаючись у рекомендованому напрямку, кожна країна може виходити із свого досвіду, який склався історично.

Вивчення методологічних засад інклюзивної освіти та зіставлення їх з вітчизняною методологією навчання і розвитку дітей з ООП дозволяє зробити висновок, що каменем спотикання є протиставлення теорії включення і вітчизняного положення про навчання, яке веде за собою розвиток.

Як зазначає А.А. Колупаєва, з прийняттям теорії включення «сьогодні зміщуються акценти від адаптації людини до навколишнього середовища в бік адаптації середовища для задоволення потреб людини» [1,13]. Згідно з цією теорією усяке намагання змінити щось в особистості дитини з ООП є дискримінація, примусове пристосування її до вимог суспільства. Очевидно, саме тому зарубіжні послідовники інклюзії з пересторогою ставляться до звичних для нас таких понять спеціальної психології, як «корекція», «корекційне навчання», вбачаючи у них намагання насильно щось змінити у дитині. Згідно з цією позицією педагог працює тільки з актуальним її розвитком, нехтуючи зоною її найближчого розвитку і відмовляючи таким чином її у праві на реалізацію потенційних можливостей. Закладена у вітчизняній спеціальній педагогіці програма корекції тих недоліків розвитку дітей з ООП, які можна змінити на краще, ніяким чином не є дискримінаційною, а, навпаки, сприяє повнішій реалізації їхнього права на якісну освіту та соціальній інтеграції. Отже, вітчизняні методологічні підходи до навчання і розвитку дітей з ООП не суперечать теорії включення і мають переваги, яких недоцільно втрачати.

Принагідно потрібно зауважити, що сучасна освітня система ще далека від тієї гнучкості у забезпеченні різноманітних потреб дітей в інклюзивному класі, про яку говорять теоретики інклюзії [1,14]. Справжньої рівноправності можливостей сьогодні інклюзивне навчання ще не забезпечує навіть за найкращих фінансових і організаційно-методичних умов і неминуче зазнаватиме трансформацій.

Зберігаючи основне завдання інтеграції у суспільство дітей з ООП, потрібно ширше практикувати там, де це можливо, поєднання в інклюзивному навчанні зарубіжного досвіду з вітчизняним. Робота над таким поєднанням є предметом подальших науково-методичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
2. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / укладачі: Прохоренко Л. І., Ярмола Н. А., Набоченко О. О., Данілавичюте Е. А. та ін.. 2021. 200 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/12/31/Method.rekom.dlya.IRTS.31.12.pdf>
3. Продіус О. І. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4 (72). С. 86–93.
4. Садова І.І. Інклюзивна освіта в країнах Європи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 1. С. 188–192.
5. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами, прийнята Всесвітньою конференцією щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ і якість. 7–10 червня 1994 року. Саламанка, Іспанія. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text